

potuerit in unitate tot gentium Christianos, vel longe remotissimos, vel longe posteros; si crimen sacrilegi surculi Maximiani maculare non potuit vel socios Afros, quibus dantes dilationem trecenti et decem episcopi vestri dixerunt, « quos sacrilegi surculi non polluere plantaria, » vel vos ipsos, qui non solum istos quos innocentes dixistis, verum etiam in illo sacrilegio jam damnatos, tanta concordia suscepistis.

LI. Dicis Orientalibus nota fuisse crimina traditorum, quando tibi Afro Maximianensium schisma in Africæ capite commissum, antequam meas Litteras legens valde permotus consuleres episcopos vestros incognitum fuit, et cum consulisses, verum ab eis audire minime potuisti. Quos certe si defendis, ne dicas mentitos, concedis ignaros: et tamen nec nos nec Orientis et Occidentis tot tantosque populos saltem nescire permittis causam Cæciliani; cum isti nesciant Prætextati et Feliciani, quos trecenti et decem, hoc est, aut omnes, aut prope omnes episcopi partis Donati Afri Afros in Africa damnaverunt, Afri Afros in Africa susceperunt.

LII. Inseris principium Sardicensis concilii, unde probare conaris, quod Orientales episcopi cognito crimine traditorum, parti Donati communicaverint; hoc uno magno scilicet documento, quod inter episcopos quibus scribunt, Donati nomen inventum est. Nec tamen ibi aliquid legitur eos de Afris traditoribus cognovisse. Quod quidem concilium, ne te lateat, Arianorum est, quos jam tu inter alios hæreticos nominasti: nec additis civitatum nominibus legi solet, quia nec ipse mos est ecclesiasticus, quando episcopi episcopis scribunt Epistolam. Unde nescio quis iste Donatus, miror si non in vestris litteris Carthagenensis factus est: quanquam potuerint illi tam longinquis terris ab Africa separati, eo ipso tempore quo scribere

volebant, requirere quisnam episcopus esset Carthaginis. Omitto enim dicere, quod fortasse Orientales hæreticis aliquo modo se sociare tentaverant. Sed tu homo prudens, cum velles solvere quæstionem, cum tibi dici posset: Si hæc ita sunt, ut Orientales scriberent ad Donatum vestrum, quemadmodum a communione vestrorum Orientales postea disgregati sunt: respondisti et dixisti: « Quia in recipiendis iterum vestris damnatæ causæ non potuerunt servare constantiam. Et scriptum est « Qui jungitur for- » nicariæ, unum corpus est ¹. » Ubi vestros nunc atrociter accusasti, si in causa Maximianensium non potuerunt servare constantiam, execrabiliter damnando sacrilegos, honorabiliter suscipiendo damnatos. Illud enim de Orientalibus omnino non probas, hoc de vestris audis et legis, et cernis, et judicas.

LIII. Jubes me relinquere Ecclesiam traditorum, quos nec vos apud nos, nec majores vestri apud majores nostros, convincere ac demonstrare potuerunt: quos nunc si demonstrasses, eorum facinus crimenque damnares; non propter eos tot gentium, quibus ignoti sunt, catholicam societatem desererem. Sed vide qua consideratione nolis in communione nostra eorum mortuorum memoriam fieri, quorum facta non novimus, quorum etiam bonam inter suos famam posteritatis successione didicimus: cum in vestra communione sine ulla degradatione vivant, quorum mala sensitis, quorum sacrilegia condemnastis.

LIV. Audes mihi dicere homo prudens: « Ille qui tradidit, te creavit: nesciens illum esse creatorem nostrum in eo quod Christiani sumus: qui est creator noster in eo quod homines sumus: quamvis nec illum quem putas creatorem meum, de traditione conviceris. Ego autem non rependo tibi hanc injuriam, nec tuum, nec filiorum, vel nepotum,

¹ I Cor. vi, 16.

aut pronepotum tuorum, si in parte Donati fuerint, Felicianum dico creatorem. Tantum, quia permittis, admoneo ne creator tuus post nomen hominis impia vanitate currentem te inueniat desertorem. Deinde plausibiliter tibi videris adjungere : « A fonte deducitur rivus , et caput membra sequuntur : sano capite omne sanum est corpus, et si quid in hoc morbi vel vitii est, omnia membra debilitantur : originem suam respicit, quidquid in stirpe processit : non potest innocens esse, qui sectam non sequitur innocentis ; cum præsertim scriptum sit : « In legalibus patrum vestrorum ne ambulaveritis ¹. » In his omnibus verbis tuis omitto quia non est simile quod de humano corpore comparasti. Fieri enim potest, ut et pes doleat capite sano, et pede sano caput. Omitto etiam, quod tibi exciderit, quid paulo ante dixeris : « Hoc et nos volumus, hoc suademus, ut Christus Christiani sit caput : » qui nunc nescio quem traditorem vis caput esse ignotarum gentium Christianarum, ubi datum et acceptum Christi baptismum non vultis agnoscere, tanquam baptizati non nisi ab illo traditore creati sint. Omitto et illud quantum me adjuvet, quod de Scriptura testimonium ipse posuisti, dictum esse Judæis : « In legalibus patrum vestrorum ne » ambulaveritis : » cum hoc utique præceptum quicumque tunc observare voluerunt, sicut Prophetæ sancti et septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal, a populo tamen suo et a communibus sacramentis non se dividerunt. Hoc dico, hoc velis nolis repetendo, quamlibet tibi videar molestus, inculco : Noli Cæcilianum toties absolutum caput facere posteris nobis ; cum ego et Primianum a Feliciano, et Felicianum a Primiano damnatum, non tamen faciam caput posteris vestris.

LV. Jam vero de persecutionis invidia, quam a terrenis

¹ Ezech. xx, 18.

potestatibus vos pro parte Donati perpeti gloriamini, quamvis in illo trium librorum opere satis tibi abundeque responderim, neque nunc tibi tacebo ; quod ex hac causa Maximianensium breviter responderi potes : nam quasi propterea vos imperitis atque imprudentibus populis commendatis. Sic enim se Maximianus ipse, sic ejus socii, qui nec persecutionibus vestrorum ut ad eorum communionem redirent, cedere potuerunt, vanis imperitisque commendant. Sed qui sobrie cogitant, eorum qui aliquam molestiam patiuntur, non poenas considerari oportere, sed causas ; intelligunt eos pro crimine sacrilegi schismatis, in quo a vobis merito justeque damnati sunt, commotiones etiam judiciorum sæcularium merito justeque perpeccos. Neque enim illud commemoro, quod in tua Epistola posuisti, « quod Maximiani non basilicam, sed speluncam, non Optatus, sed populus evertit. » Quanquam etiam illic, etsi incertum est vestros fecisse, certum est tamen illum passum fuisse persecutionem ; nec tamen justum esse, sed impium. Unde jam cogaris confiteri, non debere quid quisque patiat, sed quare patiat attendi.

LVI. Sed mihi parum est, hoc Maximiani exemplo interim demonstrare, non continuo justum esse, qui obtentato atque adumbrato Christi nomine patitur persecutionem, quando et Maximianus sacrilegus passus est ; nisi te cogam fateri, quod et religiosi sacrilegos, et justus impios persequuntur, non sane nocendi studio, sed necessitate potius consulendi. Nec de Vetere Testamento profero exempla : quamvis te etiam propheticis exemplis doceri velle dixisti. Illa, inquam, nimis antiqua non profero : fuerunt enim alterius dispensationis et temporis. Jam post revelatam et opportuno tempore commendatam mansuetudinem, episcopi vestri, quod quidem nos non dicimus justum, sed quandiu ibi es, et talem causam defendis, tu

dicere cogere: episcopi, inquam, vestri vestros schismaticos persecuti sunt.

LVII. Jam itaque non dico, persecutionem passus est Maximianus, fecit Optatus: quoniam hoc vos ignorare respondes, et ita fecit ut hinc nulla possim gesta recitare; quanquam in tam recenti memoria civitates ipsæ si interrogentur, negare non possunt. Hoc ergo non dico: sed dico, persecutionem passus est Maximianus, fecit Primianus. Et recito gesta quibus ostendam domum, quam Maximianus propriam defendebat, Primianum procuratione mandata, exorcisterii ecclesiastici nomine, favente sibi sacerdote legato, quod ipsa gesta indicant, abstulisse. Sed justitiæ non gratiæ fuerit iudex, non abnuo, non refello. Cur ergo Primianus apud acta magistratus Carthaginensis inter alia quæ de nobis contumeliose prosequenda mandavit: « Illi, inquit, auferunt aliena, nos intermittimus ablata; » cum ipse abstulisset aliena, si Maximiani erat domus; si autem Maximianus eam potius usurpaverat, non intermisisset ablata? Sed si neque hoc ad persecutionem vis pertinere; dico episcopos vestros et clericos vestros Maximianensibus, in eis sedibus manentibus in quibus antiquitus fuerant ordinati, fecisse persecutiones, apud proconsules accusasse, impetrasse jussiones, eisdemque jussionibus exequendis Officiorum instantiam, et civitatum auxilia meruisse, ut illi qui jam fuerant Bagaiensis sententiæ severitate damnati, et a vestræ communionis corpore, ne per cuncta membra pestilens virus irreperet, compendioso dolore præcisi, et nullum jam vobis facientes suæ communionis morbida contagione periculum, cum præcisi pariter plebibus suis propria conventicula frequentabant, loca et basilicas quas non invaserant, cum populis sibi cohærentibus perpetua possessione retinebant,

terrerentur, proturbarentur, expellerentur, retinentes exhiberentur.

LVIII. Lege quæ de illis vel in illos advocatis prosequentibus dicta sunt, quæ objecta crimina sacrilegii, quo impetu accusationis concitatae sunt potestates. Quære quæ facta sint Salvio Membresitano, quia ei non potuit illius persecutionis exagitationibus extorqueri, ut rediret ad consortium criminis; maluitque se committere examini, et persecutoribus suis in proconsulari iudicio respondere; ea credo fiducia, quod sciret adversarios suos legibus contra hæreticos promulgatis uti non posse apud iudicem, nisi etiam se ipsos ei pariter irretirent. Sed fefellit eum ista cogitatio: apud Seranum enim tunc proconsulem vel gratia plus valuit, vel magis forte Bagaiense concilium, quod illic etiam contra eundem Salvium recitatum est. Quadam sane interlocutione quid per se ageretur ostendit, id est, ut Salvium aut choro episcoporum communionis Primiani redderet, aut fugaret a sedibus; ut Restitutus, quem contra eum Primianus ordinaverat, loca omnia quæ a Salvio tenebantur, sine adversario possideret: et tamen in eadem interlocutione, quod persecutionem Salvius pateretur, expressit. Sic enim in eisdem gestis legitur: « Seranus proconsul dixit: Lis episcoporum secundum legem ab episcopis audienda est: episcopi iudicaverunt. Quare non aut sub satisfactione ad chorum reverteris vetustatis; aut, ut habes scriptum, terga persecutoribus prodis? » Quid hic tibi videtur? Placet-ne istum Salvium appellare justum, cui proconsul apud quem a Restituto episcopo vestro contra stante accusabatur, etiam de sancta Scriptura dat consilium ut terga persecutoribus prodat; quoniam scriptum est in Evangelio: « Si vos persecuti fuerint, fugite? » Vides certe quam speciem Salvius apud

* Matth. x, 23.

suos vel martyris vel confessoris ostendat, qui persequente Restituto hæc meruit a proconsule audire: et tamen non solum secundum nos, verum etiam secundum vos impius et sacrilegus judicatur.

LIX. Jam vero posteaquam sententia proconsulis Abitinensibus allegata est, per quam civitatem vicinam iudicatum implere vestri meruerant, eo quod pene omnes Membresitani Salvium diligebant, quæ fecerint iidem Abitinenses homini ætate gravissimo, piget dicere¹: quia ea non apud acta fecerunt, sed tam recenti memoria cum omnibus documentis sit clarior ipsa testificatio civitatum, breviter attingam, quod illic, cum iter agerem, comperi. Nam quia eis pro defendendis ex quantacumque parte sedibus suis etiam post proconsulis iudicatum turbæ sibi faventis fiducia Salvius repugnare tentaverat, victus aliquando comprehensus est, non jam ducendus ad iudicem, ubi inter partes fuerat prolata sententia, sed pompa miserabili triumphandus. Capto enim seni, mortuos canes alligaverunt in collo, et sic cum illo quantum libuit saltaverunt. Hoc si vellem exaggerare dicendo, nonne fortasse hanc pœnam vix tormentis regum Etruscorum, quibus mortua vivis corpora conjungebant², comparandam esse monstrarem? Nonne homo senex, et qui haberi volebat episcopus, omnium iudicio de societate vivorum atque mortuorum exterminandus esset, si duobus sibi suppliciis unde unum subeundum esset propositis, non potius hæreret cadaveribus humanis, quam saltare eligeret cum caninis?

LX. Nunc aspice illa mea verba, quæ te refellisse arbitratus es, imo jam non ipsa, sed pro ipsis ista quæ dicam. Ecce enim non dico³, Si persecutionem facere non

¹ Vide lib. 1 contra Parmen. cap. ultim. — ² Virgil. Æneid. lib. vii. — ³ Vide lib. 1 contra Petilian. cap. 18, et lib. iii contra Crescon. cap. 59.

licet, fecit Optatus: sed dico, Si persecutionem facere non licet, fecit Restitutus. Nec dico, Si persecutionem qui patitur, habendus est innocens, passus est Maximianus: sed dico, Si persecutionem qui patitur, habendus est innocens, passus est Salvius. Gesta recito, verba quæ non vis repeto: Fecit Restitutus, passus est Salvius. Quem mihi ex his duobus Christianum, nisi Restitutum; quem sacrilegum, nisi Salvium respondebis? Jaceat igitur oportet, improbatumque respuatur, et quod dixisti, « nullam esse justam persecutionem; et quod dixisti, Quis non vult testamento consentire prolato, qui persecutionem patitur, an qui facit? » quia est justa persecutio est quam pertulit Salvius, et Restitutus fecit: ¹ passus est Salvius, et tibi est Restitutus laudabilis, damnabilis Salvius. Neque enim occulte factum esse dicturus es: aut posset hoc latere Primianum, quod in ea civitate factum est, ubi ipse episcopus præsidebat, et in tanta civitate, apud tantum iudicem, ut ex hoc aliis etiam civitatibus occultum esse non posset. Aut si et hoc inter occulta deputandum est: cur non vis ignorare orbem terræ si quid mali fecit (quod quidem absit ut fecerit) persecutionis tempore Cæcilianus; si persecutionem quam passus est Salvius ab illo quem ipse contra eum ordinavit, et in ea civitate ubi super collegas principatum gerit, potuit nescire Primianus? Fateberis ergo, velis nolis, ne Restitutum, ne Primianum, ne partem Donati damnare cogaris, non solum et injustos pati, verum etiam justos facere posse persecutionem. Aut si eam quæ juste fit non esse appellandam persecutionem putas: nec vos a nobis, nec vestros a nostris persecutionem poteris probare perpessos; magisque nos demonstrabimus eam nos perpeti a clericis et Circumcellionibus vestris, qui corde duro et insulso, nec intelligentes nec ferentes quod eis consulimus

¹ Forte repetendum, fecit Restitutus.

ad salutem, tanto in nos furore sæviunt, ut ea quæ nobis faciunt, nec numerare, nec commemorare, nec digne verbis explicare sufficiam.

LXI. Proinde cum phreneticus medicum vexat, et medicus phreneticum ligat, aut ambo invicem persequuntur, aut si persecutio, nisi quæ male fit, non est, non utique persequitur medicus phreneticum, sed phreneticus medicum. Sævitia igitur vestra et violentissima audacia per Circumcelliones vestros clericorum vestrorum satellites omnibus nota, comprimenda fuit legibus, quæ contra vos latæ sunt, et quodam modo colliganda: simul ut in quo essetis errore, et quo sacrilegio contra unitatem pacemque Christi videremini¹, saltem ipso terrore commoniti cogitare atque emendare velletis: sicut terroribus vestris per potestatum sæcularium jussiones exagitati Felicianus et Prætextatus (quod corde nimium duro et perversissimo Salvius noluit) schisma quod a vobis fecerant, correxerunt, et ad vestram communionem societatemque redierunt. Totum autem corrigeretur, si ad radicem catholicam a vobis omnibus rediretur. Quidquid vero factum est adversus vos, quod temperamentum christianæ dilectionis excederet, tam non est imputandum catholicæ Ecclesiæ, quam nec illud quod Salvio fecerunt Abitinenses, Primiano vel Restituto impu- taverim.

LXII. Quod vero post exaggeratas persecutiones, quas partem Donati perpessam fuisse dixisti, et totum tacens quod præcessit a vestris, et multa dicens quæ non probantur in nostris, de Psalmis testimonium subjecisti et dixisti, « Nonne de iis qui talia faciunt dictum est, « Ve- » loces pedes eorum ad effundendum sanguinem, et viam » pacis non cognoverunt²? » Hæc ipsa et alia multo lon- geque graviora, illo Bagaiensi concilio episcopi vestri in

¹ Forte divideremini. — ² Psal. xiii, 3.

Felicianum Prætextatumque dixerunt. Et certe illi nul- lius carnis sanguinem fuderant, nullum in vos violentiæ corporalis impetum fecerant: sed qui hæc in eos dice- bant, multo sceleratius eos sacrilegio schismatis sanguinem spiritalem fundere judicabant. Unde si cum illis post tam gravia quæ in eos dicta sunt, pacem sine honoris eorum decoloratione, sine baptismi rescissione fecistis; non des- perandum est, quin et nobiscum concordare possitis. Multo enim vos magis delectare debet ad pacem facien- dam totus orbis christianus, quam Prætextatus et Felicia- nus: quoniam si non vos inquinaverunt quos tanta crimi- nationis atrocitate damnatis; multo minus vos inquinat unitas tot gentium christianarum, cui nescio quorum Afro- rum crimina demonstratis¹: et multum vos inquinat sce- lus quo vestram societatem ab ejus Ecclesiæ, pro qua tot ac tanta divina testimonia recitantur, societate separastis: quibus divinis testimoniis humana temeritate ausus es contradicere, cum et tu ipse nescio quomodo eadem vi veritatis fateri coactus sis, quod in christianum nomen totus quotidie vertitur mundus.

LXIII. Ausus es, inquam, testamento Dei reluctari, cum dicat Apostolus, « Hominis testamentum confirma- » tum nemo irritum facit, aut superordinat: Abrahæ dictæ » sunt promissiones et semini ejus². » Hoc testamentum irritum facere, huic testamento partem Donati superordi- nare minime timuisti, ut cum Deus in eodem testamento dicat ad Abraham, « Sic erit semen tuum sicut stellæ » cœli, et sicut arena maris³. » Hoc tu irritum faciens, et partem Donati pro qua nullum testimonium recitas super- ordinans, « In paucis, inquis, frequenter est veritas, er- rare multorum est: » non intelligens quomodo a Domino dictum sit, paucos intrare per angustam portam: cum et

¹ Forte non demonstrastis. — ² Gal. iii, 15. — ³ Gen. xxi, 17.

multos dixerit ab Oriente et Occidente recubituros cum Abraham, Isaac, et Jacob¹. Sed et in Apocalypsi demonstrentur ex omni gente et tribu et lingua millia candidatorum, quæ nemo numerare possit². Qui profecto et multi sunt per se ipsos, et iidem ipsi pauci sunt in comparatione longe plurium cui cum diabolo puniendi sunt. Quæ tamen frumenta divinis in æternum horreis destinata, per totum mundum dilectionis unitate sociata, vel ab scandalis et violentiis hæreticorum, sive ab interiore tanquam palea sua multis non recte viventibus, æstus et triturationem hujus sæculi tolerant, ultima ventilatione purganda. Sed tibi ad omnia nihil facilius quam Maximianensium causa respondet. Si enim in paucis frequenter est veritas, et errare multorum est, permitte ut Maximianenses, quanto vobis sunt impares paucitate, tanto vos superent veritate. Non facis certe. Noli ergo in comparatione multitudinis gentium catholicarum de vestra paucitate gloriari, sicut non vis ut Maximianenses in comparatione multitudinis vestræ de sua paucitate gloriantur.

LXIV. Quod autem de Afris traditoribus narras, ita nescis, aut qualiscumque hominis corde non sentis, in conflictu quo veritas quæritur, cum probatio non sequitur, quam sit vana et inepta narratio? In qua refellenda operam non consumerem, nec si non haberem in causa Maximianensium tam facile sine ulla ambage compendium. Sacræ sunt Litteræ: « Deus Deorum Dominus locutus est, et vocavit terram a solis ortu usque ad occasum; ex Sion species decoris ejus³. » Huic prophetico testimonio concinit Evangelium, ubi de se ipso idem Dominus dicit? « Oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die, et prædicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, in-

¹ Matth. vii, 14, et viii, 11. — ² Apoc. vii, 9. — ³ Psal. xlix, 1.

» cipientibus ab Jerusalem¹. » Quod enim illic dictum est, « Vocavit terram a solis ortu usque ad occasum: » hoc dictum est hic, per omnes gentes. Et quod ibi dictum est, « Ex Sion species decoris ejus: » hoc dictum est hic, « Incipientibus ab Jerusalem. » Non enim tantummodo ibi passus est Christus, sed etiam ibi resurrexit, inde ascendit in cœlum, ibi centum viginti homines congregatos die Pentecostes misso de cœlo Spiritu sancto implevit: ibi uno die tria, alio quinque millia credentium in suum corpus conversa suscepit; inde in totam Judæam et Samariam, et in orbis terrarum cæteras gentes se fructificando diffudit et diffundit Ecclesia. Quod Discipulis prædicans, et jam ascensus in cœlum: « Eritis, inquit, mihi testes in Jerusalem et totam Judæam et Samariam, et usque in fines terræ². » Hæc igitur Ecclesia, incipiens ad Jerusalem, seque per omnes gentes tam evidenti fœcunditate diffundens, ut te ipsum confiteri cogat, quod « in christianum nomen providentia Dei quotidie totus vertitur mundus: » hæc, inquam, Ecclesia, quæ Domino Deo deorum loquente, a solis ortu usque ad occasum vocatur, nullo modo ab Afris traditoribus pollui potuit quos omnino nescivit; si Maximiani sacrilegi surculi non polluere plantaria tot collegas ejus, tantum quia ordinando manus ei non imposuerunt; quamvis eum a Primiano damnatum laudaverint, Primianumque damnaverint; quamvis in ejus schismate constituti, dilationem qua reverterentur acceperint.

LXV. Quinetiam quia dixi³, « traditionem multo probabilius nos vobis objicimus; » respondes me hoc modo fuisse confessum, quod eam vos nobis probabiliter objicitis; docens etiam regulam locutionis: « qua comparativus gradus quod ante positum est auget, non quod ante factum est improbat, et adjungens, Sicut bene et melius, male et pejus,

¹ Luc. xxiv, 46. — ² Act. i, 8. — ³ Vide lib. i contra Petilian. cap. 21.

horribiliter et horribilius, ita esse probabiliter et probabilius. » Unde tibi colligere videris, et dicis : « Si vos probabilius, nos ergo probabiliter. » Hinc ego in illo prolixiore trium librorum opere suo loco tibi satis aut plus quam satis fortasse respondi, et ostendi ex illis litteris ubi verba didicimus, quomodo comparativus gradus non semper augeat quod comparat, aliquando improbet cui comparatur. Inde est : « Dii meliora piis¹. Inde est : Melioribus opto Auspiciis². » Lege diligenter, plura ipse reperies. Sed nonne miraris, obsecro to, in hac causa Maximianensium, ex qua tibi ad omnia nunc statui respondere, nec hujus mihi defuisse locutionis exemplum? In illa quippe luculentissima et facundissima sententia Bagaiensis concilii : « Inventa est, inquit, causa salubrior, ne per cuncta membra pestilens irrepit virus, ut compendioso dolore natum decidat vulnus. » Certe secundum regulam tuam « salubris, non salubrior » dicere debuerunt. Neque enim illud salubre, sed perniciosum erat, ut per cuncta membra pestilens virus irreperet. Salubrior ergo erat causa, ut compendioso dolore natum decideret vulnus, quamvis non esset salubris, sed contra exitiabilis, ut per cuncta membra pestilens irreperet virus. Sic traditionem probabilius nos vobis objicimus, quamvis eam vos nobis non probabiliter objiciatis.

LXVI. Jam illud, quod Sylvanum Cirtensem episcopum vestrum dixi fuisse traditorem, municipalia gesta testantur, ibidem apud Cirtam a curatore reipublicæ Munacio Felice confecta³. Nam sicut ibi scriptum legimus, « Posteaquam perventum est ab bibliothecam, inventa sunt ibi armaria inania : ibi protulit Sylvanus capitulatam argenteam et lucernam argenteam, quod diceret se post arcam

¹ Virgil. Georgic. lib. III. vers. 513. — ² Id. Æneid. lib. III. vers. 498. — ³ Vide lib. I contra Petilian. cap. 21, et contra Crescon. lib. III, cap. 29.

eas invenisse. Cui Victor Aufidii dixit : Mortuus fueras, si non eas invenisses. Felix autem curator cum ei dixisset : Inquire diligentius, ne quid hic remanserit, Sylvanus dixit : Nihil hic remansit, totum hoc ejecimus. » Quæ gesta cum apud acta Zenophili consularis recitarentur, eis que inserebantur, inter alia testium multa documenta, quæsitit Consularis : « Quid administrabat tunc Sylvanus in clericatu? Victor respondit, Sub Paulo episcopo orta persecutio est, Sylvanus subdiaconus fuit. » Huic tu publicorum gestorum evidentissimo documento, quominus credatur, magnum aliquid tibi videris opponere, quia commemoras sententiam quam dixit in Cæcilianum velut puniens traditores; ac argumentaris fieri non potuisse, ut traditor fuerit, qui traditionis tam severus ultor extiterit : quasi aliquid severius videatur illis nequissimis senioribus, quando in occidendam Susannam tanta instantia sæviebant¹, cum eorum conscientia ipso flagitio foderetur, quod se in illa punire velle fingebant. Sed omittamus talia : quid Felicianus, numquid non cum Primiano nunc damnat, quod cum Maximiano ipse commisit, sed plane meliore sententia correctior, non impudentior. Quod Sylvanus si facere voluisset, non in Cæciliano falsam, sed in se ipso veram traditionem salubri emendatione damnasset, et ad Cæciliani innocentiam, etiamsi non episcopus, tamen correctam pravitate transisset : sicut Felicianus ad Primianum, quem similiter ut ille Cæcilianum damnaverat innocentem, potuit tamen sine macula Primiani vel sua cum episcopali etiam honore transire.

LXVII. Nec illud quod dixi : « Nescio quos traditores, quos vestri majores arguebant, si veraciter arguebant, debuisse convincere : » sic acceperis, tanquam hoc apud se ipsos facere debuerint. Sic enim respondes : « Quod

¹ Dan. XII, 28.